

значення старості в християнстві з допомогою метода біблейського дискурсу. Раскрыто значення старості як періода найвищого духовного расцвету, підготовки, к переходу от Небытия (матеріальної, фізичної життя) к Бытию (жизни вечной). Отмечено, что образ старості как признак Божьего благословения, формирует уважение к пожилым людям, которые обеспечивают передачу младшим поколениям собственного социального опыта, национально-культурных и общечеловеческих ценностей, духовных, моральных и этических норм.

Ключевые слова: християнство, релігія, старість, Біблія, дискурс.

Topol O. Christian understanding of senility: biblical discourse.

The main features of Christian world view forming of Slavs were described. The basic factors that assisted the taking root of Christian religion were analysed. Among them are: gradualness of introduction and officialness of confession; the accordance to pre-christian traditions of ancient Ukrainian people; emotionality and ethicness, that are consonant to Ukrainian mentality, deep innate spirituality and religiousness of Ukrainians; main features of vital functions. The value of senility in Christianity was investigated by means of biblical discourse. The value of old age as the period of the greatest spiritual bloom and preparations to the transition from Nonexistence (material, physical life) to Existence (life eternal) were exposed. It is marked that the character of senility as the sign of Divine benediction forms respect to elderly people who provide the transmission of their own social experience, national – cultural and all mankind values, spiritual, moral and ethic norms to junior generations.

Keywords: Christianity, religion, old age, Bible, discourse.

Осьмак Т. В.

**ПОЛІКУЛЬТУРНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ:
ФОРМИ ТА МЕТОДИ РОБОТИ**

У статті розглянуто форми та методи полікультурності майбутнього вихователя у трудовому навчанні. Вказано умови набуття полікультурної підготовки вчителів, а також завдання полікультурності освіти. Перераховано базові принципи організації полікультурної освіти. Уточнено особливості форм роботи з дітьми та дорослими.

Ключові слова: полікультурне виховання, форми та методи полікультурності.

Проблеми полікультурного виховання молоді, формування людської та національної самосвідомості, громадянської позиції, активного й відповідального ставлення до життя є одними з

пріоритетних у процесі гуманізації людського суспільства. Життя людини серед інших людей проходить як суперечливий і динамічний процес, що вимагає від кожної особистості засвоєння реалій соціального та індивідуального існування, норм і правил духовного та матеріального співжиття відповідно до власних можливостей, переконань і рівня культури.

Аналіз наукових джерел засвідчує, що на сьогодні у філософсько-педагогічній думці накопичено значний досвід, який може стати основою формування полікультурної компетентності майбутніх вихователів та обґрунтуванні засади полікультурного виховання: розкрито зміст поняття полікультурності (Р. Антонюк, М. Денисенко, Г. Єлізарова, І. Макаренко, П. Сисоєв), полікультурного підходу в освіті (О. Ковальчук). Серед науковців, які зробили значний внесок у дослідження полікультурного виховання в Україні, варто виділити М. Драгоманова, В. Сухомлинського, Л. Виготського, С. Русову, С. Васильченка, Я. Чіпігу, Г. Ващенко, В. Бехтерева, П. Каптерева, В. Винниченка, Б. Грінченка, М. Грушевського, Г. Сковороду, А. Кримського, І. Огієнка, К. Ушинського та ін. Однак питання полікультурності майбутнього вихователя потребують подальшого уточнення з урахуванням сучасних суспільних трансформацій та новітніх віянь у людинознавчих науках, а також аспектів практичного втілення напрацьованих філософських концепцій з цього приводу.

Тому метою статті є розгляд ключових форм та методів роботи щодо формування полікультурності майбутнього вихователя, основним завданням – аналіз феномену полікультурності майбутнього вихователя, зокрема різних факторів актуалізації проблеми полікультурності студентської молоді в Україні.

Необхідність формування висококультурного громадянина України зумовлюється нині ще й тим, що демократизація суспільних відносин у нашій країні вимагає іншого устрою життя, інших відносин між окремими людьми та їх групами, що належать до різних національностей і віросповідань. Саме тому в багатьох національних державних документах закладено ідеї полікультурності, серед яких – Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, Державний стандарт базової й повної середньої освіти та інші. Ці документи наголошують на необхідності вивчення кожною людиною національної культури народів, що живуть на території України, та світової культури.

Процес полікультурного виховання молодого громадянина України має не заперечувати національне, адже разом вони розглядаються як органічні складові єдиного процесу, який забезпечує

більш глибоке розуміння як національних, так і загальнолюдських культурних цінностей.

Проблема полікультурності є особливою для суспільства. Її постійна присутність в ідеологічному, інтелектуальному, культурному полі пояснюється ще й тим, що вона не має однозначного вирішення, буття самого соціуму і його подальшого прогресу залежить від рефлексії ідей полікультурності в концепціях, державних і регіональних програмах в освітню практику конкретного навчального закладу, міста, регіону, країни. Без сумніву, надзвичайно важлива роль у вирішенні проблем полікультурності відведена сформованості в особистості відповідної картини світу, оскільки саме вона дає можливість виробити позитивне ставлення до представників інших народностей, спрямовує прагнення дізнатися якомога більше про їх культуру, визначає домагання індивідумом свободи, вміння відстоювати свою позицію та ідеали, формування духовної гнучкості й розуміння необхідності компромісів, залученість людини у життєдіяльність як окремих груп, так і суспільства в цілому. Сформованість у процесі шкільного навчання такої картини світу значно розширює межі людської свободи і становить основу полікультурної освіти. Вивчення культури народу є необхідною умовою пізнання життя суспільства, оскільки в культурі виражені спосіб людського буття, ступінь засвоєння суб'єктивного накопиченого людством досвіду, традицій, цінностей і механізми реалізації їх на практиці.

Саме тому поза культурним існуванням поведінка та діяльність людини втрачають свою доцільність, спрямованість розвитку, сенс існування тощо. Проблеми підготовки вчителів у своїх дослідженнях піднімали видатні педагоги А. Дістервег, Я. Коменський, А. Макаренко, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський. Не залишилися вони і поза увагою сучасних науковців, які особливу увагу приділяють питанням формування у педагогів світоглядних позицій, наукової картини світу (С. Гончаренко, Н. Ничкало, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.), що є основою формування у них полікультурної компетентності. Водночас питання готовності вчителів до здійснення полікультурного виховання школярів є не достатньо дослідженим в українській науці.

Важливість набуття полікультурної підготовки вчителями можна окреслити такими умовами: по-перше, під час такої роботи педагог розширює свою загальну та педагогічну культуру; по-друге, набуває знань, умінь та навичок, необхідних для взаємодії з людьми (дітьми), які належать до різних культурних груп; по-третє, формує особистісні

якості та ціннісні орієнтації, притаманні людині, що живе в умовах культурного розмаїття; по-четверте, через зміст своєї навчальної дисципліни здійснює полікультурну освіту школярів.

Проблеми полікультурної освіти та виховання підростаючого покоління певною мірою можна вирішити під час трудового навчання. Але нині, попри значну кількість досліджень, пов'язаних із підготовкою вчителів трудового навчання (С. Борисова, О. Коберник, В. Курок, В. Сидоренко, Д. Тхоржевський та ін.), досі не існує конкретних рекомендацій щодо здійснення цієї роботи.

Узагальнення підходів до визначення полікультурності освіти дозволило виділити такі її завдання: соціо- і полікультурна ідентифікація як процес вживання в пласти етнічної і національної культури, а через них – входження в полікультурне середовище глобального світу; оволодіння основними поняттями, що визначають поліфонічність світу; виховання емоційно позитивного ставлення до різних культур; формування толерантної поведінки, вивчення кращих зразків культури народів світу і акумуляція їх в етнічному середовищі свого народу.

Аналіз та узагальнення підходів до визначень і характеристики полікультурної освіти дозволив визначити її як вид освіти, що спрямований на засвоєння культурно-освітніх цінностей інших культур на основі знання особливостей своєї етнокультурної групи, а також взаємодії всіх культур на принципах взаєморозуміння, толерантності, діалогу та плюралізму, що є засобом протистояння дискримінації, расизму, шовінізму.

Базовими принципами організації полікультурної освіти є:

- соціокультурний (розуміння процесу соціалізації, допомога у адаптації до іншої культури та соціуму);
- мовний (володіння іншими мовами, вивчення й аналіз теорій і рівнів володіння іншою мовою);
- когнітивний (розуміння процесів пізнавальної активності студентів, уміння адаптувати зміст навчального матеріалу до вимог полікультурності);
- аксіологічний (визнання цінності культури своєї країни та країн народів світу).

Ефективною формою роботи з полікультурної підготовки вчителів трудового навчання є лекція. Вона дає можливість охопити великий обсяг матеріалу: ознайомитися із проблемами, які піднімаються при вивченні полікультурності; почути різні погляди науковців на цю проблему; збагнути, як розглядаються питання полікультурності різними науками тощо. Цей вид роботи сприяє усвідомленню та

переосмисленню значного за обсягом масиву інформації, дає можливість педагогу зекономити час, спонукає до подальшого пошуку інформації. Варто використовувати лекції не лише у вигляді монологічного викладу матеріалу, а вдаватися також до постановки проблемних питань, бесіди. Вони будуть мати більшу результативність, оскільки змінюють вид діяльності (при цьому краще сприймається матеріал) та викликають зацікавленість. Лекції варто використовувати на етапі ознайомлення з матеріалом. Ефективність навчання може бути вищою при використанні інтерактивних технологій. Ці технології ґрунтуються на діалозі, моделюванні ситуацій вибору, вільного обміну думками, авансуванні успіху.

Маємо враховувати, що робота з дорослими людьми, зокрема вчителями, відрізняється від навчання дітей. Цей факт важливий, оскільки нам треба не лише інформаційно збагатити вчителів, а й спонукати до прагнення ці знання здобувати й передавати молодому поколінню. Педагоги мають певний досвід педагогічної діяльності, тому важливо проілюструвати, як набуті знання, вміння та навички можна використати у практичній діяльності.

Дорослі люди прагнуть, щоб навчання:

- відповідало їхнім потребам на цей момент;
- було придатним для практичного використання та безпосередньо стосувалося їхньої роботи;
- давало справжні можливості для професійного зростання;
- враховувало їхній попередній досвід;
- приносило насолоду;
- давало змогу відчувати себе переможцем;
- орієнтувало на чітко визначені цілі [3].

Вищеперераховані запити задовольняються за допомогою інтерактивних технологій, що посилюють мотивацію, розвивають творче мислення, удосконалюють комунікативні навички (культуру спілкування).

Для здійснення полікультурної підготовки вчителів трудового навчання доречно використовувати такі методи: мозковий штурм, метод проектів, мікрофон, дебати, роботу в мікрогрупах та ін.

Використовувати мозковий штурм, можна під час розв'язання будь-якої ситуації, в роботі з термінологією. Він дає можливість усім учасникам долучитися до розв'язання проблеми, висловлюючи своє бачення. У процесі такої роботи збирається багато пропозицій, це сприяє якнайточнішому вирішенню складного питання, ідеї обговорюються та оцінюються. Мозковий штурм має таку структуру проведення:

- 1) організація (пропозиція зручно сісти);
- 2) визначення основних правил:
 - а) зібрати якомога більше ідей;
 - б) кожен може висловлюватися;
 - в) висловлюватися по черзі, точно й коротко;
 - г) приймаються всі пропозиції (навіть смішні);
 - д) не можна критикувати та обговорювати висловлювання інших;
 - е) розширення запропонованої ідеї заохочується;
 - є) ведучий може перефразувати ідею, погодивши це з тим, хто її запропонував;
- 3) постановка проблеми;
- 4) підготовка дошки або паперу для запису ідей (можна записати проблему у вигляді питання);
- 5) вибір людини, яка буде записувати всі ідеї;
- 6) формулювання та озвучування ідей;
- 7) їх письмове фіксування у міру надходження (не вносячи коректив до ідеї);
- 8) продовження записування аж доти, доки будуть надходити ідеї;
- 9) прикінцеве обговорення та оцінка кожної ідеї [2].

Отже, ми описали не всі інтерактивні методи навчання, які можна застосовувати під час вивчення тем із трудового навчання, які ілюструють полікультурність. Окрім наведених вище форм доречно використовувати й інші, які урізноманітнюють навчальний процес. Усі ці методи дають можливість педагогам працювати індивідуально, в парах, у групах з кількох осіб, а також створювати проекти, які демонструються в аудиторії.

Глобальні проблеми соціального прогресу людства вимагають від школи широкого залучення підростаючого покоління до загальнолюдських і національних інтелектуальних цінностей. Завдяки освіті у дитини формується відповідна картина світу, а через неї ставлення як до оточуючого світу, так і до самої себе. Кожен історичний період вимагав від педагогів сформованості у дітей певної картини світу, яка відповідала б реаліям соціального і культурного розвитку кожного народу. Але доволішній світ досить різноманітний, а люди мають різні культурно-історичні цінності, традиції, релігійні погляди. Така різноманітність має об'єктивний характер. Але свідомість людини знаходить у цій розмаїтості єдність, яка також буде існувати об'єктивно. Ця єдність може бути утворена на основі полікультурного світосприйняття. Отже, важливою є необхідність формування у молоді готовності до життя в умовах полікультурного простору. Така готовність формується через усі

навчальні дисципліни, які викладають у школі, зокрема й через трудове навчання. Тому нині вчитель будь-якої спеціальності має сам бути готовим до реалізації полікультурної освіти і виховання.

Підготовка вчителя загальноосвітньої школи, зокрема вчителя трудового навчання, до впровадження полікультурної освіти є важливою складовою його діяльності, яка дає можливість сформувати у дітей уміння жити в умовах інтеркультурності. Формування полікультурної компетентності учителя сприятиме розширенню його загальної та педагогічної культури; надасть можливість набути знань, умінь та навичок, необхідних для взаємодії з людьми (дітьми), які належать до різних культурних груп; сприятиме розвитку особистісних якостей та ціннісної орієнтації, які притаманні людині, що живе в умовах культурного розмаїття; допоможе через зміст своєї навчальної дисципліни здійснювати полікультурну освіту школярів.

Отже, кожен педагог, який набуде такої компетентності, буде здатен проводити активну діяльність та організовувати навчально-виховний процес відповідно до мети і завдань полікультурної освіти й виховання. Полікультурну підготовку варто впроваджувати у навчальний процес інститутів післядипломної освіти та педагогічних вузів через спецкурси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко Л. А. Фактори актуалізації полікультурної освіти і виховання // Таврійський вісник освіти. – 2004. – № 2. – С. 97-101.
2. Ильченко Л. Педагогика поликультурности и толерантности // Дошкольное воспитание. – 2004. – № 8. – С. 52–54.
3. Сиротенко Г. О. Шляхи оновлення освіти: науково-методичний аспект. Інформаційно-методичний збірник. – Харків : Основа, 2003. – 96 с.

Осьмак Т. В. Поликультурность будущих воспитателей: формы и методы работы.

В статье рассматриваются формы и методы поликультурности будущего воспитателя в трудовом обучении. Указаны условия получения поликультурной подготовки учителями, а также задачи поликультурности образования. Перечислено базовые принципы организации поликультурного образования. Уточнены особенности форм работы с детьми и взрослыми.

Ключевые слова: поликультурное воспитание, формы и методы поликультурности.

Osmak T. V. Forming of multiculturalism for future educators: forms and methods

The article considers forms and methods of forming multicultural future educator in labor studies. The conditions of obtaining a multicultural teacher training, as well as problems of multicultural education. Listed basic principles of multicultural education. Especially refined forms of work with children and adults.

Keywords: multicultural education, forms and methods of multiculturalism.

Опанасюк Ю. І.

**ЕЛЕКТРОННІ НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ
В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ**

Невід'ємним елементом інформатизації сучасної вищої освіти є її комп'ютеризація, яка передбачає наявність системи засобів навчання нового покоління, котрі функціонують на підставі нових інформаційних технологій. Але поки не всі вищі навчальні заклади України належним чином забезпечені комп'ютерними робочими місцями для студентів денної форми навчання. І найменш забезпеченими серед них є вищі навчальні заклади педагогічного та гуманітарного спрямування. Водночас застосування у навчальному процесі саме комп'ютерних технологій є найбільш перспективним напрямом розгортання сучасної освіти. Основними категоріями технологій, на підставі яких організовується система електронного навчання сьогодні, є електронні навчальні матеріали, комп'ютерні тестові системи і системи управління навчанням. Водночас технологічні зміни в Інтернеті призвели до використання мережних сервісів та розгортання діяльності мережних співтовариств, які відкривають перед педагогічною практикою не тільки широкі можливості для освоєння відкритих, безкоштовних і вільних електронних ресурсів і самостійного створення мережного навчального змісту, але й спостереження і вивчення різних раціональних та ірраціональних феноменів.

Ключові слова: інформатизація освіти, комп'ютерні технології, соціальний сервіс, мережне співтовариство.

В умовах масової комп'ютеризації та інформатизації всіх сфер життя та інтеграції України в світовий інформаційно-освітній простір важливого значення набуває ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій у сфері освіти [7].

Комп'ютеризація вищої освіти – комп'ютерно-технологічна інформаційно-комунікативна базисна складова процесу її інформатизації, пов'язана із створенням інформаційно-